

УДК 631.162:631.115

Н.В.Васюк,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Черкаси

НОВІ ПРАВИЛА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуто та проаналізовано основні зміни в організації обліку суб'єктів малого підприємництва з набуттям чинності Податкового кодексу України.

В статье рассмотрены и проанализированы основные изменения в организации учёта субъектов малого предпринимательства с введением в действие Налогового кодекса Украины.

The paper considers and analyzes the main changes in the organization of small businesses from coming into force of the Tax Code of Ukraine.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємництва, спрощена система оподаткування, єдиний податок.

У умовах ринкової економіки розвиток малого підприємництва – це ключ до інновацій, удосконалення, підвищення продуктивності та ефективнішої конкуренції. Водночас бухгалтерський облік є особливо важливою функцією ефективного управління малими підприємствами, зняряддям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів з метою досягнення комерційного успіху і виконання фінансових обов'язків перед державою.

Зміни в організації обліку та поданні звітності малих підприємств, пов'язані з набуттям чинності Податкового кодексу, стали поштовхом до написання статті.

Різноманітні питання обліку у суб'єктів малого підприємництва розглядалися в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема П.Ю.Буряка, М.Ф.Огійчука, Н.М.Ткаченко та ін.

Проблеми організації обліку суб'єктів малого підприємництва досліджували багато вчених, але зі стрімкими змінами законодавства виникла низка нових питань, які залишаються відкритими і потребують нових рішень.

Завданнями даної статті є дослідження особливостей обліку у суб'єктів малого підприємництва з урахуванням змін, внесеними Податковим кодексом України, виявлення проблем в обліку та пошук шляхів їх подолання.

З прийняттям Податкового кодексу України значних змін зазнала і організація бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва.

З 1 січня 2012 року набрали чинності зміни до Податкового кодексу України щодо застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, внесені Законом України від 04.11.11 №4014-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності». Вищезазначеним Законом змінено, зокрема, критерії, за умови виконання яких юридичні особи можуть перебувати на спрощеній системі оподаткування.

Юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми можуть обрати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності (4 група), якщо протягом календарного року відповідають сукупності таких

критеріїв:

- середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб;
- обсяг доходу не перевищує 5 000 000 гривень;
- не здійснюють види діяльності, зазначені у п. 192.5 ст. 192 ПКУ.

Ставки єдиного податку:

- 3 відсотки доходу - у разі сплати податку на додану вартість у загальному порядку;
- 5 відсотків доходу - у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку (без сплати ПДВ).

За подвійною ставкою податку оподатковуються: дохід, отриманий від діяльності, на яку не поширюється спрощена система оподаткування; дохід, отриманий при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж встановлений для платників єдиного податку; сума перевищення граничного обсягу доходу [1].

З урахуванням норм пп. 4 п. 293.8 ст. 293 ПКУ ставка єдиного податку, визначена для юридичних осіб (четвертої групи) у розмірі 3%, може бути обрана, зокрема, платником єдиного податку, що застосовує ставку єдиного податку в розмірі 5%, у разі постачання ним послуг (робіт) платникам податку на додану вартість і якщо обсяг такого постачання за останні 12 календарних місяців сукупно перевищує обсяг, визначений пунктом 181.1 статті 181 розділу V ПКУ, та реєстрації такого платника єдиного податку платником податку на додану вартість у порядку, встановленому розділом V ПКУ, шляхом подання заяви щодо зміни ставки єдиного податку не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного календарного кварталу, в якому здійснено реєстрацію платником податку на додану вартість.

Тобто Податковим кодексом передбачена можливість (за бажанням платника) змінити ставку єдиного податку з 5% на 3% за умови постачання послуг (робіт) платникам податку на додану вартість і якщо обсяг такого постачання за останні 12 календарних місяців сукупно перевищує обсяг, визначений п. 181.1 ст. 181 розділу V ПКУ. Згідно з розділом XX Податкового кодексу, суб'єкти малого підприємництва повинні керуватись Указами Президента України від 3.07.1998 р. №727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» з урахуванням чинних змін.

Єдиний податок сплачується на рахунок відповідного бюджету в розмірі частини єдиного податку, що підлягає перерахуванню до бюджетів. При цьому розподіл коштів єдиного податку на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Пенсійного фонду України державним казначейством України не здійснюється.

Сплата єдиного податку юридичними особами повинна здійснюватися щомісячно, не пізніше 20 числа наступного місяця на окремий рахунок відділень казначейства України. У свою чергу, відділення Державного казначейства України наступного дня після надходження коштів перераховують суми єдиного податку від юридичних осіб у такому співвідношенні:

- до державного бюджету – 20 відсотків;
- до місцевого бюджету – 23 відсотки;
- до Пенсійного фонду – 42 відсотки;
- на загальнообов'язкове соціальне страхування – 15 відсотків (у тому числі до Державного фонду сприяння зайнятості населення – 4 відсотки) для відшкодування витрат, які здійснюються відповідно до законодавства у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, а також витрат, зумовлених народженням та похованням [2; 3].

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25, за підсумками звітного періоду суб'єкти малого підприємництва складають та подають Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва у складі Балансу типової форми 1-м та Звіту про фінансові результати типової форми 2-м (дод. 1 до П(С)БО25) або Балансу типової форми 1-мс та Звіту про фінансові результати типової форми 2-мс (дод. 2 П(С)БО25) [4].

Звіт про фінансові результати форми №2-м зазнав істотних коригувань. Змінився формат надання інформації. Якщо раніше форма №2-м заповнювалася «поелементно» (на рахунках класу 8), то тепер фінансові результати визначаються в розрізі окремих статей витрат (на рахунках класу 9). У зв'язку з цим тим підприємствам, які не використовували рахунки класу 9, тепер їх доведеться запровадити. У цілому новий формат складання звіту за формою № 2-м схожий з порядком заповнення звіту за формою № 2. Але існують і принципові відмінності в порядку визначення показників, що в ньому відображаються.

По-перше, у формі №2-м визначається один підсумковий фінансовий результат до оподаткування (ряд. 130), тоді як у формі №2 усі доходи й витрати групуються для розрахунку фінансового результату в розрізі операційної, звичайної діяльності та фінансового результату після впливу надзвичайних подій. Відповідно, у формі №2-м спочатку наводяться всі доходи, а потім – усі витрати. Тепер у формі № 2-м немає поділу і на звичайні-надзвичайні доходи (витрати).

По-друге, виходячи з приписів п. 5.6 розд. II П(С)БО 25 собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) має розраховуватися згідно з положеннями Податкового кодексу. Причому формулювання зазначеної норми не допускають альтернатив, визначати собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) за нормами Податкового кодексу зобов'язані всі суб'єкти малого підприємництва, котрі заповнюють форму № 2-м (незалежно від того, чи є вони платниками податку на прибуток).

Такий підхід є дещо неточним. Адже навіть великим підприємствам, переважна більшість з яких – платники податку на прибуток, надано право вибору щодо застосування так званого «податкового» розрахунку собівартості виробленої продукції (робіт, послуг). Тоді як малим підприємствам, більшість з яких не є платниками податку на прибуток, слід обов'язково розраховувати собівартість за «прибутковими» правилами. Такий порядок їх явно дискримінує.

Проаналізувавши методику заповнення форми № 2-м і п. 5.6 розд. II П(С)БО

25, можна зробити висновок, що «податкова» собівартість відрізняється від «звичайної» лише тим, що до неї не включаються будь-які загальновиробничі витрати.

Зазначена норма кореспондує з положеннями п. 138.8 Податкового кодексу. І хоча насправді відмінності полягають не лише в цьому, на нашу думку, при розрахунку «податкової» собівартості для цілей заповнення форми № 2-м можна виходити з цього принципу. Адже в зазначеній формі не передбачено окремих рядків для відображення, скажімо, матеріалів, які не включаються до «податкових» витрат на виробництво продукції, і не зазначено, куди саме слід відносити такі витрати. У цьому полягає принципова відмінність у порядку складання звіту за ф. №2-м та формою №2-мс.

Щодо заповнення звіту за формою № 2-мс в п. 2.9 розд. III П(С)БО 25 зроблено застереження стосовно того, що у статті «Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування» відображається різниця між витратами і доходами, що не визнаються витратами або доходами Податковим кодексом та не відображені у складі витрат і доходів в інших статтях.

Тому, з урахуванням викладеного, при складанні фінансової звітності, «податкову» собівартість пропонуємо розраховувати у звичайному порядку, з тією лише різницею, що до неї не слід включати будь-які загальновиробничі витрати.

Отже, еволюція малого підприємництва в Україні відбувалася у складних умовах економічної кризи. Проте все ж таки спостерігається тенденція до систематичного збільшення як кількості малих підприємств, так і їхньої частки у загальному обсязі валового внутрішнього продукту. Однак відбуваються постійні зміни профілю діяльності суб'єктів малого підприємництва з виробничого на торгово-посередницький. Також досить значна частка малих підприємств України працює у неформальному секторі або не зареєстровані малі підприємства, які діють поза межами офіційної економіки чи лише частково оприлюднюють обсяги та результати своєї діяльності.

Подальший розвиток малого підприємництва може бути забезпечений значною мірою удосконаленням оподаткування, яке б стимулювало ефективну їхню підприємницьку діяльність, що, у свою чергу, призведе до зростання податкових надходжень від суб'єктів малого підприємництва до бюджетів різних регіонів, його частки у валовому внутрішньому продукті.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності: Закон України від 04.11.11 №4014-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T114014.html
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України №727 від 03.07.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/727/98>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» від 25.02.2000 р. №39. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>